

КРУМ ГРИГОРОВ ГОВЕДАРЧЕ

chitanka.info

Не знам дали ви се е случвало сутрин да ви се спи, а някой да ви вика настойчиво, както това правеше моята майка.

— Куне мамин, ха де, успал си се. Ставай, дорде не се е зажежило, да паснат овците по хлад...

— Ммм — протягах се аз и едва отварях клепки, които сякаш се бяха залепили една за друга.

Мама, каквато и друга работа да имаше, не забравяше, че още не съм станал. В просъница дочувах как тя тръшваше вратата, как гребеше нещо в нощвите, след туй за миг всичко утихваше и познатият ѝ молец глас отново като да ме бодваше с игла.

— Знам, спи ти се — отвиваше ме тя и ме дърпаше за едната ръка. — Хайде, чедо, отдавна съмна.

Аз триех очите си, които ме сърбяха до болка, и най-сетне се решавах да стана. Умивах се, нарамвах шарената торбичка, в която обикновено мама слагаше парче черен хляб. А пъхнеше ли вътре няколко перца лук — това вече беше много.

Щом кривнех завоя на към Яловарника, едничката мисъл, която най-много ме тревожеше, това бе дали ще намеря другари. Струваше ми се, че и сто овце или говеда да пасях, нямаше да ми бъде трудно, ако си имах другар. Нищо да не ми помага, само да се върти около мене, денят ще мине по-незабелязано. А то... всички ме отбягваха, защото пасях едновременно и говеда, и овце, и кози.

Двата ни вола бяха кротки, малко дръгливи, че храната не им стигаше, но овците и козите... Щом подберяха по нанагорнището, воловете едва-едва се поклащаха. Дои Средан, по-старият, извъръщаше глава, сякаш да ми се оплаче, че това върлище не е за годините му. А през това време козите хванали вече шубраците. Аз оставях воловете и хуквах подир козите. Колкото и бедна да беше растителността, овците все чоплеха по нещо, но козите не се спираха на едно място. Рижда, по-дяволитата, бягаше от храст на храст и по някое време, гледам я, покатерила се на едно полегато дърво, късне лист или филизче, изпръхти, подскочи и се метне другаде... Хоках козите, замерях ги с камъни и чак тогава, сякаш засрамени, навеждаха глави и клепаха с уши, завирайки се край овците.

Пекнеше ли юлското слънце по-силно, овците се събираха на купчина, забождаха ниско муцуни и не мърдаха от място. И козите се поукротяваха на горещината. Ала тогава идваше ред на воловете. По

гърбовете им кацаха големи, зеленикави лъскави мухи, комари с дълги коремчета и воловете ставаха нетърпеливи. Дори и кроткият Средан не изтрайваше. Воловете пощръкляваха и хукваха кой накъде види. Някой път оставях овцете и козите и тичах подир говедата. Страх ме беше да не се отбият в някоя нива или градина и както са пощръклели — ще овършеят всичко...

Както от година на година намаляваше имотът ни, тъй губехме едно по едно и от добичетата. Ние нямахме собствено пасище и трябваше да ги пасем на чуждо. Най-напред изгубихме козите, че по тях плащахме най-много глоби. Щом се откъснеха и влезеха в някое сечище, достатъчно беше да ни види някой, да подпише акт за свидетел, и глобата бе готова. А за да я платим, често пъти не стигаха парите от продадената коза. Овцете пък — коя метилява, коя мушната от рогата на някой пощръклял вол — изчезнаха и те. Останаха ни само двата вола — Средан и Петко. Те бяха застарели вече, едва мъкнеха годините си, но все пак нали се повъртаха край нас, чувствувахме се по-добре. Е, мъчно й беше на мама, че не виждахме бяло млекце в котлето, но нали не дирехме чужд добитък за оран или за дърва да си докараме. Понякога, седнали около паралията, мама въздъхваше и казваше:

— Ех, що не ни падне късмет, да сменим барем един от воловете с някое по-младо добиче. Да можем да завъдим едно кравенце, па друго нищо не ни трябва... Ще подпира ярема от едната страна и всяка заран — црък-црък — млекце. А и теленце ще ближе ръката ти.

При тия думи целият потръпвах от радост. Скачах, та катурнах виделцето и в тъмнината прегръщах мама. Тя ме гълчеше, че няма с какво да палнем газеничето, ала в гласа й долавях, че хем ме ругае, хем и на нея и става драго.

— Мамо — целувах я аз по шията и по съсухреното й лице, — дай ми теленцето, па да видиш как ще го гледам. Ще му бера трева, ще издебвам, когато хората са записани в работа, и не ще оставя нито един слог неоскубан.

Това бяха само мечти край трапезата, но на заранта всичко се изпаряваше. Кой ли ще ти смени един дръглив вол за млада крава? Едва ли би се съгласил някой да вземе измършавелия Средан и за месо...

А и с говедата ето какво се случи. Настана една суша през лятото, та изпогоря всичко. Край прогоните и по хендеците не се забелязваше никаква зеленина. По нивите нямахме нито люцерна, нито фий. Оставаше да се зеленее гората. Там беше хлад, дърветата вардеха сянка и поляните не прегаряха лесно. Мъчно ми беше да гледам как воловете от ден на ден изпостеляваха все повече. Трябваше да рискуваме. Или да одерем кожата им за цървули, или пък някак си да ги закарам да пасат в гората... А най-голямата част от нея беше на Йордан Черкезина. Знаехме го що за човек беше тоя Черкезин, всеки се плашеше от него, особено пастирчетата като мене, но друг изход нямаше. Престраших се веднъж и подкарах воловете в неговата гора. Пък и тя бе отраснала — имаше дъбици, чиито върхове едва се достигаха с поглед отдолу, камо ли добиче да може да им направи пакост... Все пак птичка да шумнеше в клоните, сърцето ми трепваше и се оглеждах наоколо. Воловете хрупаха на една поляна, лакомо помитаха с езиците си де що им падне от трева. Изведнъж две студени очи ме смразиха. Колкото и горещ да бе денят — такава студенина ме обля, сякаш някой ме бутна в реката на Йордановден през зимата... Тия очи ме заковаха на място, вцепениха краката и ръцете ми, свързаха езика ми, който сякаш надебеля и не можеше да се движи. С една дума, онемях и загубих самообладание. Зад мен пристъпваше в целия си ръст Черкезина. Изведнъж той замахна секирчето, което държеше в дясната си ръка, и го заби в корема на Средан. Волът промуча силно, толкова силно, че животинският му рев дълго еча в утихналата гора. Когато се показа червата му и кръв зароси по тревата, не можах да издържа. Нещо се залюля пред очите ми и паднах. Колко време съм лежал така, не помня. Когато се посвестих, усетих мечешките лапи на Черкезина, който ме бе хванал за врата, подигаше ме като перце, въртеше ме, хвърляше ме ту на земята, ту ме удряше о някое дърво.

— Чакай — казва — да видиш как се пасат говеда по чуждо. Ехей, пале недно, човек убивам за тоя имот, та тебе ли сеир ще ти гледам.

Черкезина ме изправяше на крака, удряше ме с юмруци, отдалечаваше се две-три крачки и ме биеше с един прът. Бях изтръпнал, та не чувствавах остри болки, а само долавях да се стоварват тъпи удари по мене.

Когато ме остави, чак тогава се сетих да плача. Пипнах лицето си, по което имаше подутина, бършех носа си, от който капеше кръв. Сетих се по едно време и за воловете. Средан бе вече легнал в една падинка, хъркаше силно, дорде изтегна крака и не мръдна. Черкезина сега вече биеше Петко. Ужасеното добиче ту се мушнеше в някой гъстак, ту излизаше на пролуката, сумтейки с нос. Черкезина викаше като луд. Сетне, навярно изморен, приседна край един път и запуши цигара, ръмжейки през зъби:

— Това ще ви е урок завинаги. Втори път не ще посмеете да стъпите у мое място, камо ли добитък да пасете.

Най-сетне посъбрах сили и де с плач, де с хълцане — закарах единия вол у дома. Като научи мама за станалото, ви и пищя, та цялата махала се събра около нас:

— Така е, чедо — нареждаше тя, — нямаш ли имот, и добитък не можеш да гледаш. Тоя изедник, тоя вадидушник, Черкезина, що народ е изгорил. Ех, де да е селска цялата гора... тогаз по-лесно ще се преживява, ама на...

На другата година и Петко умря. Никакво добиче не надничаше на отворената ни врата. Мама тъгува, па един ден ми рече:

— Е, останахме с голи ръце. Здраве да е... Барем грижите ни са по-малко... Ще мислим само за нас...

Ала по очите ѝ познавах, че тя не бе уверена в думите си, защото грижите ни от ден на ден ставаха по-големи...

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.